УДК 336:346.62:669 (477)
Наука

Гриньов А.Ф. /к.т.н./, Ігнашкіна Т.Б. /к.е.н./, Двулічанський О.А.
НМетАУ

Формування бази фінансових індикаторів для підприємств металургійної галузі України

За даними офіційної фінансової звітності металургійних підприємств України за декілька років сформовано базу галузевих показників-індикаторів, що характеризують фінансовий стан підприємства в частині його платоспроможності та фінансової стійкості. При цьому попередньо уточнено склад цих показників та викладено методику їх розрахунку. Табл. 2. Бібліогр.: 8 назв.

Ключевые слова: *фінансовий стан, платоспроможність, фінансова стійкість, металургійні підприємства, методика, галузеві показники-індикатори*

From data of the official financial reporting of metallurgical enterprises of Ukraine for a few years the base of branch indexes-indicators that characterize the financial state of enterprise in part of his solvency and financial firmness is formed. Thus composition of these indexes is preliminary specified and methodology of their calculation is expounded.

Keywords: *the financial state, solvency, financial firmness, metallurgical enterprises, methodology, branch indexes- indicators.*

Постановка проблеми

Ефективність виробничо-господарської діяльності будь-якого підприємства, успішний його розвиток та результативність управлінських рішень, що приймаються, у значній мірі залежать від того, наскільки об'єктивною є оцінка його реального фінансового стану. Суттєвим фактором, що впливає на якість та дієвість такого аналізу, є наявність ґрунтовної бази еталонних (нормативних, індикативних) значень фінансових коефіцієнтів, з якими здійснюється порівняння фактичних чи прогнозних значень відповідних показників. Це обумовлює актуальність зазначеної проблеми як у науковому, так і у практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню проблематики оцінки фінансового стану підприємств присвячено численні наукові праці як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців. По багатьом теоретичним і методичним аспектам проблеми існує досить висока узгодженість думок науковців. Широко розповсюджена й практика використання методичного інструментарію фінансового аналізу різними підприємствами і бізнес-структурами. Разом з тим, аналіз наукових публікацій, державних нормативно-правових документів та інших джерел інформації дозволяє констатувати, що на сьогодні в Україні бракує ґрунтовних систем фінансових коефіцієнтів-індикаторів, які б враховували вітчизняні умови функціонування та специфіку виробництва на підприємствах різних галузей промисловості, зокрема металургійної, і дозволяли б здійснювати інтерпретацію отримуваних у результаті фінансової діагностики розрахункових значень показників.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні і розробці системи рекомендованих значень фінансових коефіцієнтів за групами платоспроможності і фінансової стійкості для вітчизняних підприємств металургійної галузі з метою їх подальшого використання в якості бази порівняння при проведенні фінансового аналізу.

Виклад основного матеріалу

Складовою частиною фінансового аналізу, як відомо, є коефіцієнтний аналіз за різними групами показників. У процесі його виконання розрахункові значення цих показників порівнюються з певними базовими значеннями, у якості яких можуть виступати:

- граничне одиничне або межі допустимих значень фінансових коефіцієнтів, рекомендовані різними фаховими джерелами інформації, у тому числі, й державними нормативними актами;
- показники попередніх періодів у разі аналізу їх у динаміці;
- створена на підприємстві власна нормативна база;
- фінансові показники підприємств-лідерів у тій чи іншій галузі промисловості;
- середні показники по галузі.

Стосовно першої групи слід зазначити, що в Україні найчастіше використовуються зарубіжні рекомендації. Але, по-перше, вони не враховують специфіку умов діяльності вітчизняних підприємств; по-друге, дуже часто у спеціальній і навчальній літературі навіть зарубіжні індикатори наводяться без урахування особливостей різних галузей промисловості. Те ж саме можна сказати і про індикатори, які рекомендуються різними нормативно-правовими актами України [1-5 та ін.]; по-третє, практично не можна зустріти виклад методики розрахунку базових критеріїв. До того ж подібні рекомендації, як правило, надаються лише по двом узагальнюючим групам – платоспроможності і фінансової стійкості.

Спосіб порівняння показників у динаміці, як у зарубіжній, так і у вітчизняній теорії і практиці, найчастіше використовують в аналізі фінансових коефіцієнтів, що характеризують ділову активність та

© Гриньов А.Ф., Ігнашкіна Т.Б., Двулічанський О.А., 2013 г.

прибутковість. Такий підхід, на наш погляд, є сповна виправданим і прийнятним, хоча й по цим групам показників можна зустріти рекомендовані значення, наприклад, у Є. Брігхема [7].

З точку зору кожного окремого підприємства найточнішими були б власно розроблені індикатори, оскільки «внутрішній» виконавець, на відміну від «зовнішнього», може залучити значно більший обсяг необхідної інформації, у тому числі, й управлінської.

Відносно використання галузевих індикаторів (середніх або найкращих досягнутих) слід сказати, що така практика у зарубіжних країнах є звичайною. Розробку їх здійснюють різні спеціалізовані компанії, рейтингові агентства, серед яких широко відомими є, наприклад, Standard&Poor's, Moody's, Dun&Bradstreet.

Певну інформацію щодо середніх значень фінансових коефіцієнтів по різним галузям економіки Російської Федерації можна знайти в мережі Інтернет [8].

Аналіз доступних вітчизняних джерел інформації щодо досліджуваного питання дає підставу вважати, що на сьогодні в Україні відсутні індикатори фінансового стану для окремих галузей виробництва, зокрема, металургійної.

Взагалі ж можна констатувати, що у більшості випадків фахівці обмежуються лише загальними рекомендаціями про доцільність порівняння із середньогалузевими показниками.

З огляду на викладені вище аргументи, нами здійснено обґрунтування та розрахунок середніх значень фінансових коефіцієнтів по групам платоспроможності і фінансової стійкості для металургійної галузі. При цьому об'єкт дослідження на даному етапі обмежено металургійними підприємствами з повним технологічним циклом виробництва, а саме: ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг», ПАТ «МК «Азовсталь», ПАТ «Алчевський МК» (АМК), ПАТ «Донецький МЗ» (ДМЗ), ПАТ «ДМК ім. Ф. Дзержинського» (ДМК), ПАТ «ЄВРАЗ - ДМЗ ім. Петровського» (ЄВРАЗ-ДМЗ), ПАТ «Єнакіївський МЗ» (ЄМЗ), ВАТ «Запоріжсталь», ПАТ «ММК ім. Ілліча» (ММК). Макіївський металургійний комбінат увійшов до структури ПАТ «Єнакіївський МЗ». Краматорський МЗ знаходиться в режимі санації з 2007 р. і не випускає продукцію.

Таким чином, представлені 9 підприємств за своєю кількістю являють собою генеральну сукупність.

Для забезпечення більшої об'єктивності і статистичної значущості результатів дослідження, а також враховуючи наявність доступної бази в офіційних джерелах інформації [6], необхідну для розрахунку галузевих індикаторів фінансову звітність по обраним підприємствам узято за 8 р., починаючи з 2004 р.

Отже, загалом базою аналізу стали понад 100 річних форм фінансової звітності досліджуваних підприємств, що дозволяє розраховувати на достатній ступінь достовірності результатів та їх відповідність загальній ситуації в металургійній галузі.

Наступним кроком у дослідженні став попередній відбір груп фінансових коефіцієнтів та власно конкретного переліку останніх. Не зупиняючись детально на обґрунтуванні вибору узагальнюючих груп, оберемо ті, що найчастіше використовуються у фінансовому аналізі, а саме, групи:

- ліквідності і платоспроможності;
- фінансової стійкості;
- ділової активності;
- результативності діяльності.

У цілому за всіма групами були розраховані значення 46 фінансових коефіцієнтів по кожному досліджуваному підприємству (у т.ч., за групами ліквідності і фінансової стійкості – 21 показник) за обраний період та визначено середньорічні їх рівні.

При аналізі отриманих результатів виявлено наступне. Коефіцієнти ділової активності та результативності діяльності мали досить неоднорідні значення, навіть по деяким підприємствам (ДМК, ЄВРАЗ-ДМЗ, ЄМЗ) показники рентабельності мали від'ємні значення. Отже, на нашу думку, встановлення галузевих нормативів для цих показників є на даний час недоцільним, адже вони не будуть відбивати загальну ситуацію і тенденції у галузі. Тому, погоджуючись з багатьма науковцями в області економіки, аналіз фінансових коефіцієнтів за даними групами доцільно здійснювати у динаміці. Для коефіцієнтів оборотності позитивним результатом буде їх зростання, для показників, що характеризують період оборотності, - їх зменшення, для показників рентабельності – збільшення їх позитивного значення.

По першим двом групам особливих розкидів значень фінансових коефіцієнтів не спостерігалось. Разом з тим можна виділити безумовного лідера – ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг», по якому значення майже всіх показників значно вищі за аналогічні показники по іншим об'єктам. Найгіршу позицію займає ПАТ «ЄВРАЗ-ДМЗ ім. Петровського».

Таким чином, для розробки галузевих індикаторів остаточно було обрано два напрями аналізу:

1) оцінка показників ліквідності і платоспроможності;

2) оцінка показників фінансової стійкості.

У розрізі кожної групи за попередньо сформульованими вимогами, основною з яких є врахування особливостей металургійного виробництва, здійснено відбір 12 фінансових коефіцієнтів для розрахунку середньогалузевих значень (табл. 1). У підсумку з первинної бази у вибірку не потрапило 9 показників. Наприклад, коефіцієнт абсолютної ліквідності виключено з тієї причини, що в силу специфіки діяльності металургійних підприємств на їх рахунках не завжди є значні грошові кошти, адже дане виробництво є матеріаломістким і, як наслідок, переважний обсяг коштів зосереджено у матеріально-речовій формі ресурсів підприємства. Тому цей показник, на нашу думку, не є визначальним для характеристики ліквідності металургійних підприємств.

За результатами розрахунків по всім 9 підприємствам і всім рокам отримано базу вихідних даних, у якій кількість значень по кожному коефіцієнту дорівнює 81.

Для забезпечення коректності подальших обчис-

лень середньогалузевих індикаторів, сформовану первинну базу даних перевірено на однорідність. Загальновідомо, що у якості критерію в цьому випадку виступає коефіцієнт варіації. Якщо цей коефіцієнт не перевищує 33 %, сукупність вважається якісно однорідною. З урахуванням такої умови, щоб виключити «випадкові викиди», виконано фільтрацію розрахункових значень фінансових коефіцієнтів. Виконання цієї операції показало, що первинна база даних виявилась досить однорідною. Взагалі слід зазначити, що в середньому близько 2/3 значень припало на досить вузьку (в плані розміру діапазону змін) групу значень.

Для визначення усереднених рівнів галузевих фінансових індикаторів використано середню арифметичну, як найчастіше застосовувану у подібних цілях, хоча немає й особливих обмежень щодо застосування середньої геометричної (такі рекомендації теж мають місце).

Результати розрахунків індикаторів наведено в табл. 2. Для порівняння у цій же таблиці надано значення відповідних показників по підприємству- лідеру, а також інтервали значень фінансових коефіцієнтів, рекомендовані різними авторами у численних джерелах інформації.

Як бачимо, особливих відхилень розрахованих середньогалузевих значень фінансових коефіцієнтів від загально рекомендованих немає, що говорить про достатню репрезентативність даних. У межі рекомендованих не входять тільки значення коефіцієнту відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість та коефіцієнту фінансування за раху-

Таблиця 1. Фінансові коефіцієнти, прийняті для встановлення середньогалузевих значень

Показник	Алгоритм розрахунку	Сутність показника
Оцінка ліквідності та платоспроможності		
Коефіцієнт покриття	оборотні активи / поточні зобов'язання	Показує достатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань
Коефіцієнт швидкої ліквідності	грошові кошти + дебіторська заборгованість + короткострокові цінні папери + короткострокові фінансові інвестиції) / поточні зобов'язання	Характеризує можливість погашення поточних зобов'язань без урахування найменш ліквідної їхньої частини - матеріальних запасів
Коефіцієнт чистих оборотних активів	чисті оборотні активи / активи	Показує частку чистих оборотних активів у загальній сумі капіталу підприємства
Питома вага оборотних активів у валюті Балансу	оборотні активи / активи	Показує частку оборотних активів у загальній сумі капіталу
Коефіцієнт ліквідності запасів	матеріально-виробничі запаси / поточні зобов'язання	Показує, в якій мірі найменш ліквідні оборотні активи підприємства покривають його поточні зобов'язання
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	дебіторська заборгованість / кредиторська заборгованість	Показує, наскільки підприємство може погасити свою заборгованість за рахунок погашення заборгованості перед підприємством
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	дебіторська заборгованість / оборотні активи	Показує частку оборотних коштів, які не можуть бути використані підприємством внаслідок боргів покупців
Оцінка фінансової стійкості		
Коефіцієнт автономії	власний капітал / активи	Показує, яка частина активів сформована за рахунок власних коштів підприємства
Коефіцієнт фінансування	позиковий капітал / власний капітал	Характеризує співвідношення позикового капіталу і власних коштів (скільки позикових коштів припадає на одиницю власного капіталу)
Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел	(власний капітал + довгостроковий позиковий капітал) / активи	Показує, яка частина активів сформована за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу. Характеризує ступінь незалежності від короткострокових позикових джерел фінансування.
Коефіцієнт маневреності	власні оборотні активи / власний капітал	Характеризує здатність підприємства підтримувати рівень власного капіталу й поповнювати оборотні кошти за рахунок власних коштів
Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів власним капіталом	власний капітал / необоротні активи	Показує, яка частка необоротних активів сформована за рахунок власного капіталу

Таблиця 2. Фінансові коефіцієнти за групами ліквідності та фінансової стійкості

Показники	ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» (підприємство – лідер)	Середнє значення (галузевий показник)	Рекомендовані значення
Оцінка ліквідності та платоспроможності			
Коефіцієнт покриття	4,170	**1,570**	1 - 3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,947	**1,128**	0,6 - 1,5
Коефіцієнт чистих оборотних активів	0,370	**0,140**	-
Питома вага оборотних активів	0,518	**0,510**	-
Коефіцієнт ліквідності запасів	1,165	**0,405**	-
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,485	**1,073**	1
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	0,035	**0,604**	≤0,3
Оцінка фінансової стійкості			
Коефіцієнт автономії	0,794	**0,534**	0,2 – 0,6
Коефіцієнт фінансування	0,234	**0,733**	≤1
Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел	0,825	**0,609**	>0,85
Коефіцієнт маневреності	0,465	**0,263**	0,2-0,5
Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів власним капіталом	1,702	**1,065**	≥1

нок стабільних джерел. Пояснити це можна тим, що для вітчизняних металургійних підприємств характерною є форма співпраці, коли покупці отримують продукцію на умовах відстрочки платежу, адже для таких підприємств в умовах конкурентного середовища важко збувати продукцію за ідеальних умов, тобто коли відвантажена продукція оплачується відразу. Що стосується коефіцієнту фінансування за рахунок стабільних джерел, значення якого нижче за загально рекомендоване, то для підприємств даної галузі подібне явище можна вважати нормальним. Такий висновок випливає з наступних міркувань. Практично кожне досліджуване нами підприємство входить до певної великої компанії, у структурі яких зазвичай є фінансові установи. Останні, як правило, і виступають кредиторами підконтрольних підприємств, при цьому, можна припустити, що фінансування здійснюється на умовах, відмінних від ринкових.

Висновки та перспективи подальших досліджень

За результатами опрацювання значного обсягу офіційної фінансової звітності по всім металургійним підприємствам України з повним циклом виробництва за декілька років створено базу галузевих фінансових індикаторів у розрізі груп ліквідності і фінансової незалежності. Наявність такої бази, зважаючи на врахування при її розробці специфіки галузі, підвищує якість порівняльного аналізу, забезпечуючи, тим самим, більш об'єктивну оцінку фінансового стану цих підприємств. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку можуть бути: періодичний перегляд розрахованих індикаторів; розробка, подібно зарубіжному досвіду, індикаторів по іншим узагальнюючим групам показників (ділової активності, прибутковості тощо); створення аналогічних баз показників-індикаторів для підприємств інших підгалузей чорної металургії, інших галузей промисловості; розробка фінансових індикаторів по кожному окремому підприємству.

Бібліографічний список

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 № 22: [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0214-982.

2. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій. Затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 81 від 27 червня 1997 р. // Офіційний вісник України. – 1997. – № 32.

3. Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: Затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06.

4. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Затверджено Наказом Мінекономіки від 26.10.2010 № 1361: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854.

5. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають

приватизації. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України і Фонду державного майна № 49/121 від 26.01.2001 р.: [Електронний ресурс]. -

6. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України // Офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://smida.gov.ua.

7. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. / Є. Брігхем. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.

8. Финансовые коэффициенты по отраслям Российской экономики: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.sibprice.ru/iratios/show.php?adr=27.

Поступила 10.09.2013

◆

УДК 622.7 15

Наука

Перегудов В.В. /д.т.н./, Грицина А.Е. /к.э.н./, Драгун Б.Т, Гук А.Ю.
ГП «ГПИ «Кривбасспроект»
Егорова И.Г. /к.э.н./
ВУЗ «КНУ»

Экономические аспекты повышения качества железорудного сырья

Рассмотрены вопросы экономической эффективности повышения металлургической ценности железорудного сырья. Представлены результаты определения оптимального уровня качества железорудных концентратов по методике авторов. Табл. 2. Библиогр.: 4 назв.

Ключові слова: *железорудная продукция, содержание полезных компонентов, металлургическая ценность, оптимальный уровень качества, экономия кокса, технико-экономические расчеты, эффективность производства*

The issues of economic efficiency improving metallurgical value of iron ore. The results of the determination of the optimal level of quality iron ore concentrates by the method of the authors.

Keywords: *iron ore production, the content of useful components, metallurgical value, the optimal level of quality, cost of coke, feasibility study, production efficiency*

Проблема и ее связь с научными и практическими задачами

Качество железорудного сырья является одним из основных факторов повышения эффективности горно-металлургического комплекса (ГМК), интенсификации металлургических процессов, снижения расхода кокса в доменном производстве и вредных выбросов в коксохимическом производстве.

Постановка задачи

Основная задача заключается в раскрытии значения качества как одного из главных показателей конкурентоспособности продукции и влияния его на экономику предприятий ГМК.

Анализ исследований и публикаций

При исследовании проблем качества железорудной продукции рассматриваются следующие основные направления: определения оптимального уровня качества продукции, технического и технологического обеспечения направлений повышения содержания железа, стимулирования улучшения металлургических свойств железорудного сырья.

В разное время вопросы определения оптимального уровня качества продукции отражались в крупных комплексных работах научно-исследовательских и проектных институтов, в том числе с участием институтов «Кривбасспроект», «Механобрчермет», «Укргипромез», ИЧМ, «ДонНИИЧермет» и др. Методическое руководство работами осуществлялось институтами ЦНИИЧМ им. И.П. Бардина, Гипромез и Ленгипромез. Для выполнения работ использовался весьма широкий круг исходной информации о технологических свойствах концентрата, агломерата и окатышей в трех-четырех вариантах уровней качества и детальные экономические расчеты по вариантам.

Проблемы технического и технологического обеспечения повышения содержания железа в товарной руде решают институты «Механобрчермет», Криворожский национальный и Днепропетровский горный университеты.

Предложения по стимулированию улучшения металлургических свойств железорудного сырья (содержания железа в концентратах, основности окатышей, постоянства химического состава) отражались в разработках институтов «Механобрчермет», «ДонНИИЧермет», «Кривбасспроект» и др.

Изложение материала и результаты

Качество железорудной продукции характеризуется химическим и гранулометрическим составом,

© Перегудов В.В., Грицина А.Е., Драгун Б.Т., Гук А.Ю., Егорова И.Г., 2013 г.